

“ILMIY TAFAKKUR VA ZAMONAVIY TADQIQOTLAR: MUAMMOLAR, YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR” MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY KONFERENSIYASI
Qabul qilindi: 5-noyabr 2026-yil • Ma’qullandi: 8-noyabr 2026-yil • Nashr qilindi: 10-noyabr 2026-yil

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MEHNAT BOZORI TRANSFORMATSIYASI VA AHOLI BANDLIGINI TA’MINLASHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI

Muydinov Xurshidbek Abdullayevich
Qo‘qon universiteti Andijon filiali Iqtisodiyot va moliya kafedrasi dotsenti, PhD

Annotatsiya. Mazkur tezisda raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozorida yuz berayotgan tarkibiy o‘zgarishlar, zamonaviy texnologiyalarning bandlik munosabatlariga ta’siri hamda aholi bandligini ta’minlashning iqtisodiy mexanizmlari yoritilgan. Shuningdek, raqamli kasblar rivojlanishi, masofaviy mehnat, platforma iqtisodiyoti va kasbiy ko‘nikmalarni takomillashtirish orqali mehnat bozorining samaradorligini oshirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, mehnat bozori, aholi bandligi, raqamli texnologiyalar, masofaviy mehnat, platforma iqtisodiyoti, inson kapitali, kasbiy ko‘nikmalar.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida, jumladan, mehnat bozorida ham tub o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, sun’iy intellekt, avtomatlashtirish va raqamli platformalarning keng joriy etilishi natijasida an’anaviy mehnat munosabatlari yangi shakllarga o‘tmoqda. Bu jarayon bir tomondan yangi ish o‘rinlari va kasblarning paydo bo‘lishiga imkon yaratsa, ikkinchi tomondan ayrim an’anaviy kasblarga bo‘lgan talabning qisqarishiga olib kelmoqda.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozorining asosiy xususiyati ish beruvchilar talab qilayotgan bilim va ko‘nikmalarning tez yangilanishidir. Shu sababli aholi bandligini

ta’minlashda faqat yangi ish o‘rinlarini yaratish emas, balki inson kapitalini rivojlantirish, kasbiy qayta tayyorlash va raqamli savodxonlikni oshirish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Raqamli iqtisodiyot mehnat bozorining tarkibiy tuzilishiga bevosita ta’sir ko‘rsatib, ish bilan bandlikning yangi shakllarini shakllantirmoqda. Jumladan, masofaviy ish, frilans faoliyati, elektron tijorat, raqamli xizmatlar va onlayn platformalar orqali mehnat qilish imkoniyatlari kengaymoqda. Natijada mehnat resurslaridan foydalanish geografik va tashkiliy jihatdan yanada moslashuvchan tus olmoqda.

Mehnat bozori transformatsiyasining muhim jihatlaridan biri ish beruvchilar tomonidan raqamli ko‘nikmalarga bo‘lgan talabning ortishidir. Bugungi kunda xodimlardan nafaqat kasbiy bilim, balki kompyuter savodxonligi, ma’lumotlar bilan ishlash, raqamli kommunikatsiya, muammolarni mustaqil hal qilish va texnologik yangiliklarga moslashish qobiliyati ham talab etilmoqda. Shu bois ta’lim tizimi bilan mehnat bozori o‘rtasidagi uzviy aloqani kuchaytirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Aholi bandligini ta’minlashning iqtisodiy mexanizmlari ham raqamli transformatsiya talablariga mos ravishda takomillashtirilishi lozim. Bunda kasbiy ta’lim va qayta tayyorlash dasturlarini rivojlantirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, raqamli infratuzilmaga investitsiyalarni kengaytirish hamda elektron mehnat platformalaridan samarali foydalanish muhim o‘rin tutadi.

1-jadval

Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining asosiy yo‘nalishlari

Transformatsiya yo‘nalishi	Mazmuni	Bandlikka ta’siri
Avtomatlashtirish	Ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish jarayonlariga texnologiyalarni joriy etish	Ayrim an’anaviy ish o‘rinlari qisqarishi, yangi kasblar paydo bo‘lishi

Transformatsiya yo‘nalishi	Mazmuni	Bandlikka ta’siri
Masofaviy mehnat	Internet orqali ish faoliyatini tashkil etish	Hududiy cheklovlarning kamayishi va bandlik imkoniyatlarining kengayishi
Platforma iqtisodiyoti	Raqamli platformalar orqali xizmat va mehnat taklif qilish	Frilans va moslashuvchan bandlik shakllarining rivojlanishi
Raqamli ta’lim	Onlayn kurslar va kasbiy qayta tayyorlash tizimlari	Mehnat resurslarining raqamli ko‘nikmalari oshishi
Sun’iy intellekt	Tahlil, boshqaruv va ishlab chiqarish jarayonlarini intellektual avtomatlashtirish	Mehnat unumdorligi oshishi va yangi mutaxassisliklarga talab shakllanishi

Jadvaldan ko‘rinadiki, raqamli iqtisodiyot mehnat bozoriga ikki tomonlama ta’sir ko‘rsatadi: bir tomondan, ayrim kasblarga bo‘lgan ehtiyojni kamaytirsa, ikkinchi tomondan, yangi iqtisodiy faoliyat yo‘nalishlarini shakllantiradi. Shuning uchun davlat bandlik siyosati mehnat bozoridagi tarkibiy o‘zgarishlarni oldindan hisobga olishi va ishchi kuchining yangi talablarga moslashishini qo‘llab-quvvatlashi zarur.

O‘zbekiston sharoitida ham raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi aholi bandligini ta’minlash uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Xususan, elektron tijorat, IT xizmatlari, raqamli marketing, dasturlash, onlayn ta’lim va masofaviy xizmat ko‘rsatish sohalari yangi ish o‘rinlarini shakllantirish salohiyatiga ega. Ayniqsa, yoshlar va xotin-qizlarning raqamli kasblarni egallashi ularning iqtisodiy faolligini oshirish hamda mehnat bozorida raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, raqamli bandlikni rivojlantirishda internet infratuzilmasining hududlar bo‘yicha bir xil rivojlanmagani, aholining raqamli savodxonlik darajasi turlicha ekani, ayrim kasblarning avtomatlashtirish ta’sirida o‘zgarishi va platforma orqali ishlovchilarning ijtimoiy himoyasi bilan bog‘liq muammolar mavjud. Mazkur muammolarni hal etish uchun quyidagi iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish maqsadga muvofiq:

- Kasbiy qayta tayyorlash mexanizmi – mehnat bozorida talab yuqori bo‘lgan raqamli kasblar bo‘yicha qisqa muddatli o‘quv kurslarini tashkil etish.

- Tadbirkorlikni rag‘batlantirish mexanizmi – raqamli xizmatlar va innovatsion loyihalar bilan shug‘ullanuvchi kichik biznes subyektlarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash.

- Raqamli bandlik platformalarini rivojlantirish – ish izlovchilar va ish beruvchilar o‘rtasida tezkor aloqani ta’minlaydigan elektron tizimlarni takomillashtirish.

- Ijtimoiy himoya mexanizmi – frilans va platforma asosida faoliyat yurituvchi shaxslarning mehnat huquqlari hamda ijtimoiy kafolatlarini mustahkamlash.

- Hududiy raqamli infratuzilmani kengaytirish – chekka hududlarda internet sifati va raqamli xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash.

Mazkur mexanizmlarning o‘zaro uyg‘un holda amalga oshirilishi mehnat resurslaridan samarali foydalanish, iqtisodiy faollikni oshirish va aholi bandligini barqaror ta’minlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnat bozori transformatsiyasi aholi bandligini ta’minlashning an’anaviy mexanizmlarini qayta ko‘rib chiqishni talab etadi. Raqamli texnologiyalar yangi ish o‘rinlari va kasbiy imkoniyatlarni yaratish bilan birga, ishchi kuchining bilim va ko‘nikmalariga qo‘yiladigan talablarni ham o‘zgartirmoqda. Shu sababli O‘zbekistonda bandlik siyosatini takomillashtirishda raqamli savodxonlikni oshirish, kasbiy qayta tayyorlash tizimini rivojlantirish, elektron mehnat platformalarini kengaytirish, tadbirkorlikni rag‘batlantirish va platforma xodimlarining ijtimoiy himoyasini kuchaytirishga ustuvor ahamiyat qaratish lozim. Ushbu yo‘nalishlarda amalga oshiriladigan izchil iqtisodiy islohotlar mehnat bozorining moslashuvchanligini oshirish, inson

kapitalidan samarali foydalanish va barqaror bandlikni ta’minlash uchun muhim asos bo‘lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-sonli “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni.

2. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 20-oktabrdagi O‘RQ-642-sonli “Aholi bandligi to‘g‘risida”gi Qonuni.

3. International Labour Organization. *World Employment and Social Outlook: The Role of Digital Labour Platforms in Transforming the World of Work*. Geneva: ILO, 2021.

4. World Bank. *World Development Report 2019: The Changing Nature of Work*. Washington, DC: World Bank, 2019.

5. Schwab K. *The Fourth Industrial Revolution*. Geneva: World Economic Forum, 2016.

